

РОЗРОБЛЕННЯ НАУКОВОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ «ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ»

У статті розглянуто теоретичні передумови розвитку та особливості формування соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки в процесі навчання та виховання. Обґрунтовано необхідність використання елементів фольклору, а саме казок на уроках у початковій школі та їх вплив на соціальну активність та адаптованість дітей у суспільстві. Наведено науковий апарат формування соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки.

Ключові слова: соціалізація, соціокультурна компетентність, спілкування, молодші школярі, казка.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Удосконалення сучасної вітчизняної освіти пов'язано з пошуком нових шляхів оновлення освітнього процесу на всіх його рівнях. На сучасному етапі становлення освіти соціальний розвиток виконує домінуючу функцію у формуванні молодого покоління.

Сучасний навчальний заклад – це соціокультурний простір, у якому дитина опановує знання, досвід життя, спілкується з іншими людьми і зі світом у цілому. За словами Б. Р. Ананьєва, в учня відбувається «процес формування індивіда, його соціальне становлення, залучення до різних систем суспільних відносин, привласнення історично сформованих знань, норм поведінки тощо». У такому закладі здійснюється цілеспрямоване соціальне виховання.

Молодший шкільний вік – важливий період для засвоєння соціальної культури, тому що в цей час закладається ряд новоутворень, що забезпечують ефективність соціального становлення. У молодших школярів встановлюється новий тип взаємин з людьми. Діти засвоюють соціальні й культурні норми, втрачають абсолютну орієнтацію на дорослого та зближуються з однолітками. Соціальний розвиток дітей молодшого шкільного віку ґрунтується на таких особистісних утвореннях: мотивація досягнень, позитивне ставлення до себе, адекватна самооцінка, вміння визначати емоційні стани інших людей, сприйнятливості до правильної поведінки в критичних ситуаціях, вміння конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації [1, с. 179]. Початкова школа є фундаментом для формування соціокультурної компетентності, однак ця проблема розроблена недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Освітній процес у початковій школі має бути спрямованим на формування соціокультурної компетентності, що охоплює загальнокультурний розвиток учня та його адаптацію в певному соціальному середовищі. Проблему формування соціокультурної компетентності досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Н. Бориско, В. Сафонова, Н. Ішханьян, В. Калінін, В. Тер-Мінасова, В. Кабакчи, А. Hirsh, К. Jager, R. Lado й ін. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях визначено теоретичні засади організації соціального виховання в початковій школі: розкрито особливості соціалізації і досягнень дітей молодшого шкільного віку (Н. Виноградова, Т. Драгунова, В. Дубровіна, А. Захарова, С. Козлова, А. Маркова, М. Осоріна), розроблено концепції і моделі соціального виховання молодшого шкільного віку (Н. Голованова, Т. Єрмакова, О. Козакова, Л. Коломийченко, М. Радзивілова, В. Сметаніна, М. Телегін, Р. Чумічова, М. Шилова, Т. Шиніна, Л. Шипіцина) [2, с. 47].

На сьогодні навчання та виховання найчастіше розглядають у контексті цілеспрямованої соціалізації особистості з навколишньою дійсністю. Цей процес як складову соціалізації розглядали В. Караковський, А. Новиков, Н. Селіванова; засвоєння особистістю соціальних ролей – Н. Таланчук; педагогічну допомогу дитині в процесі соціалізації – Є. Бондаревська; гармонізацію суттєво різних процесів соціалізації та індивідуалізації –

О. Газман. Сучасні дослідники (В. Вачков, А. Гнезділов, О. Заширинський, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, Д. Соколов) неодноразово наголошували у своїх працях на ефективності впливу казкових сюжетів на формування особистості з позиції соціалізації та індивідуалізації [2, с. 48].

Світ казки знаходить відображення і в психолого-педагогічних дослідженнях, що інтенсивно розроблялися вітчизняними вченими, починаючи з 40-х років і до нашого часу (В. Абраменкова, Т. Алієв, Л. Гурович, Л. Князева, Т. Морозова, М. Осоріна, Д. Ельконіна й ін.). Зверталася увага на особливість сприйняття казок дітьми, вплив казки на розвиток функціональних характеристик дитини, формування ігрової діяльності дітей за допомогою казки тощо.

Згідно з навчальними програмами початкової школи для 1–4 класів навчання будується за такими змістовими лініями: мовленнєва, мовна, соціокультурна та діяльнісна. Соціокультурна змістова лінія передбачає засвоєння українських фольклорних норм, використання набутих знань і вмінь під час виконання соціальних ролей, спілкування з представниками різних вікових груп і статусів, вирішення навчальних і життєвих проблем. Така робота має органічно поєднуватися з іншими аспектами навчально-виховного процесу і реалізовуватися за допомогою правильно дібраних навчальних текстів, тем для побудови діалогів та монологічних зв'язних висловлювань різних видів, використання тематичних груп слів, стійких висловів, у яких відображаються особливості матеріальної і духовної культури народу, його національного характеру [3, с. 14–15].

Формулювання мети статті. Мета публікації полягає у визначенні передумов розвитку соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки в процесі навчання та виховання, а також їх вплив на соціальну активність та адаптованість дітей у суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Одним із найголовніших завдань і принципів шкільної освіти в початковій школі є розвиток мовлення молодших школярів. Завдання розвитку мовлення розв'язуються цілеспрямовано з опорою на лінгвістичні знання та осмислення мовленнєвого досвіду молодших школярів. Соціокультурна змістова лінія передбачає загальнокультурний розвиток учнів та підготовку їх до життєдіяльності в українському соціумі й реалізується через виховні цілі уроків шляхом використання текстів відповідної тематики (повага до старших та допомога їм, повага до вчителів та дружні взаємовідносини з однокласниками, дружба та взаємодопомога, правила поведінки в громадських місцях, зі знайомими та незнайомими людьми, добрі справи для рідного краю) [3, с. 22].

Соціалізація молодших школярів як соціально-педагогічне явище – важливий процес становлення взаємин особистості з соціумом на основі сукупності знань і досвіду самореалізації, що забезпечує соціальне становлення дитини.

Соціокультурна компетентність передбачає формування у дітей таких умінь:

- оволодіння знаннями і досвідом виконання типових соціальних ролей;
- уміння діяти в щоденних ситуаціях сімейно-побутової сфери;
- визначення свого місця і ролі в навколишньому світі, сім'ї, колективі, державі;
- знання культури, історії, традицій, звичаїв свого народу;
- усвідомлення того, що мова не тільки засіб пізнання і спілкування, а й форма соціальної пам'яті;
- оволодіння ефективними способами організації вільного часу;
- оволодіння елементами художньо-творчих компетентностей читача, слухача, виконавця, глядача, юного художника, письменника тощо [4].

Формування соціокультурної компетентності буде успішним за умови організації вчителем і виконання учнями ряду спеціально розроблених і дібраних вправ, що сприятимуть формуванню таких умінь:

- проводити паралелі між двома різними культурами;
- звертати увагу на соціокультурні явища і обирати їх згідно із завданням учителя;
- характеризувати та оцінювати соціокультурні реалії;
- висловлювати власну думку;
- знати і розуміти історичні події країни, мова якої вивчається;

- інтерпретувати соціокультурну інформацію для розвитку мислення;
- вирішувати соціокультурні завдання в спеціально створених комунікативних ситуаціях.

Основним у вирішенні проблеми формування соціокультурної компетентності є процес соціалізації дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме в цей період дитинства формується особистість. Початкову освіту можна розглядати як соціальну систему, що становить інститут соціалізації людини, коли у маленького громадянина формуються ті якості, властивості особистості та соціальні навички, що дають можливість йому надалі ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. З цього часу діти прагнуть до створення своєрідного рівноправного суспільства, сприймаючи однолітка як партнера по діяльності, з'являється потреба відчувати свою належність до групи. Отже, можна говорити про те, що у дитини вперше з'являється можливість активно брати участь у створенні певного аналога суспільних відносин. Структура «Я» ще не повністю встановилася, але в дитини вже з'являється позиція «Я і суспільство».

Молодший шкільний вік є, на думку психологів, особливим періодом у розвитку особистості. Саме в цьому віці з'являється можливість саморегуляції поведінки на основі засвоєних раніше загальнолюдських цінностей, правил і норм поведінки. Л. Божович, О. Дусавицький, Д. Фельдштейн, В. Дубровіна звертають увагу на інтенсивне становлення особистості в результаті інтеріоризації соціальних норм, цінностей та моральних установок.

Молодший шкільний вік охоплює період адаптації та період індивідуалізації. Прагнення пізнати і увійти у світ соціальних відносин дорослих підштовхує дітей до інтенсивного засвоєння норм, цінностей, установок, що регулюють відносини людей. Важливо, щоб процес соціального становлення особистості молодшого школяра, його саморозвитку та саморозкриття не відбувався стихійно, без цілеспрямованого спрямування вчителя. Цей віковий етап у соціальному розвитку зазвичай видається вчителям нескладним, акцент робиться на навчальній діяльності школярів, тому вчителі іноді не помічають перші ознаки особистісного і соціального неблагополуччя. У сфері спілкування багато дітей мають суттєві труднощі, а їх агресивність найчастіше пов'язана з низьким рівнем розвитку комунікативних навичок.

Важливо, щоб учні були здатні до самостійного вибору дій згідно з нормами моралі та права. Навчання конструктивних способів дій дає особистості нові можливості для вільного вираження себе. Під соціальними навичками ми розуміємо здатність дитини усвідомлювати цінність як своєї особистості, так і цінність інших людей, поважати права людини, що являють собою єдиний комплекс прав і обов'язків, ефективно взаємодіяти і відчувати почуття відповідальності стосовно своїх дій. Оволодіння дитиною досвідом суспільних відносин, певним рівнем розвитку соціальних навичок дає можливість їй бути не тільки суб'єктом виховання і навчання, але і суб'єктом соціальної дії.

Перед кожним учителем стоїть одне із завдань: передати учням неосяжне море народної мудрості, розкрити багату душу великого українського народу, тобто сформувати соціокультурну компетентність учнів. Одним зі шляхів її формування є введення соціокультурного матеріалу в навчально-виховний процес, тобто такого матеріалу, який дасть можливість сформувати мовну особистість. Вихідним матеріалом для розвитку соціокультурної компетентності слугують літературні навчальні тексти, а також фольклор, насамперед казки. Важливість вивчення казок як жанру зумовлюється їх морально-естетичною цінністю та пізнавальними можливостями, а також жанровою специфікою, що виявляється передусім у доступності казки дітям 6-9-літнього віку, вираженій простотою сюжету, заданістю композиції, наявності вигадки, яскравості та виразності мови. Казка, як і будь-який інший художній текст, є носієм, джерелом інформації про певний народ та його становлення [5, с. 1]. Читаючи казки, увагу дітей потрібно привертати до правильного вимовляння слів, їх правильного значення; інтонації різних за структурою речень; працювати над діалогічним мовленням.

Казка – напрацьована століттями цінна інформація, що порушує по-справжньому філософські проблеми осмислення світу. Дитяча казка – необхідний елемент виховання

дитини, вона доступною мовою розповідає їй про життя, вчить, висвітлює проблеми добра і зла, показує вихід із складних ситуацій. Казка – це мова дітей, що є більш простою та інформативною, ніж мова дорослих. Тому, якщо ми хочемо допомогти, пояснити, підтримати, відкрити щось дитині, то найефективніше це можна зробити засобом казки.

Фольклорні та художні твори характеризуються надзвичайним функціонально-культурологічним потенціалом, поєднуючи в собі багатовіковий досвід освоєння людиною навколишньої дійсності і простору, і цим виділяються з інших видів літературних творів. Варто відзначити їх безперечний соціально-педагогічний ефект [6].

Казка розвиває творчий потенціал, фантазію, уяву і співчуття учня. Вона формує у дитини на все життя основи поведінки і спілкування, навчає наполегливості, терпіння, вміння ставити цілі і йти до них. Слухаючи казки, діти накопичують у підсвідомості механізми вирішення життєвих ситуацій, які за необхідності активізуються. Розповідаючи і читаючи казки, ми виховуємо дитину, розвиваємо її внутрішній світ, даємо знання про закони життя і способи вияву творчості та кмітливості.

Аналіз казки з соціально-педагогічної позиції дає можливість виявити її незаперечний виховний характер. Будучи ефективним педагогічним засобом, вона сприяє реалізації основних виховних цілей, а саме: допомоги в процесі соціального становлення особистості, забезпечення її пристосування до соціальних умов та в той же час – збереження свого «Я» і розвитку індивідуальності.

Казка дає можливість сформувати цілісне сприймання світу, в чому і проявляється її надзвичайно великий потенціал соціалізації. Вона має властивість ставати орієнтиром у процесі формування знань, умінь, ціннісних установок та в цілому соціального досвіду дитини. Найявний виховний та розвивальний потенціал казкових текстів природно допомагає виявляти, формувати, розвивати та реалізувати творчий потенціал учня, його образне та абстрактне мислення. Здатність казки «запрошувати до співпраці», ставати співавтором казкового тексту сприяє виявленню і розвитку творчих здібностей особистості.

Читаючи казку, знайомлячись з її героями, дитина поступово вживається в сюжетну лінію історії, занурюється в захопливі події. За мірою розвитку сюжету посилюється співпереживання героям, установлюються причинно-наслідкові зв'язки, тим самим у дитини починає формуватися емоційна оцінка подій, свій емоційний досвід їх проживання.

Казка, наповнена описами чудес, незвичайними подіями, зустрічами із чарівниками і феями, які володіють чудодійною силою, активізує інтерес дітей і привертає їхню увагу. Дитина сприймає фантастичного героя як реального, переживає події разом з ним і співчуває йому. Нерозривний зв'язок казки з життям дозволяє дітям через ситуації та предмети, що наявні в казці, одержати досвід, як мовний, так і соціальний, котрий їм знадобиться в житті.

Використання казок в навчально-виховному процесі повинно займати одне із центральних місць. Вони дають можливість дитині в простій та доступній формі оцінити наявні проблеми. Учні можуть почерпнути із казок багато знань: перші уявлення про час та простір, зв'язок людини з природою та навколишньою дійсністю. Казки дають можливість дитині побачити добро і зло, допомагають розширити словниковий запас, правильно будувати діалоги, роблять мовлення емоційним, образним, розвивають фантазію та уяву. Сприймання казок – особливий вид діяльності, що відображається на розвитку зв'язного мовлення [7, с. 143–144].

«Казка, – писав В. Сухомлинський, – це духовне багатство народної культури, знаючи казки, дитина пізнає серцем рідний народ». Це соціальна пам'ять етносу, в ній зосереджена його багатовікова практика, де на рівні з подвигами і радощами трапляються й поразки, але це – завжди досвід народу в живій образній формі. Вона сприяє встановленню індивіда в його етнічну спільність і культуру. Саме через казку дитина одержує можливість вільно орієнтуватися в оточуючому її етнічному середовищі, користуватися більшістю предметів культури, створених попередніми поколіннями, знаходити взаєморозуміння з іншими народами.

В. Сухомлинський називав казку чудодійним методом розвитку мовлення. За його словами казки є чарівним вітерцем, що роздуває вогник дитячої мови і думки. Завдяки казці учні пізнають навколишній світ, відкликаються на явища та події життя, висловлюють своє

ставлення до них. Він говорив, що казка – це духовне багатство народної культури, пізнаючи яке, дитина пізнає народ. Надзвичайно важливим для дітей є процес створення авторських казок, що є дуже цінним для мовленнєвого розвитку, вони вільно вчаться висловлювати свої думки, почуття та враження [8].

К. Ушинський залучав казки до своєї педагогічної системи. Причину успіху казок у дітей педагог убачав у простоті й безпосередності народної творчості, що відповідає властивостям дитячої психології. Він наголошував на педагогічному значенні казок і їх психологічному впливу на молодших школярів; він ставив народну казку вище за дитячі оповідання.

Казки є важливим виховним засобом, виробленим протягом століть і перевіреним народом. Вони надзвичайно важливі для навчально-виховного процесу, мають вагому педагогічну цінність. Ознайомлення учнів із казками свого народу і народів світу має обов'язково бути частиною їх навчання і виховання. Вони залежно від теми і змісту змушують слухачів замислитися, пізнавальне значення казок поширюється на народні звичаї та традиції, побут. У ході роботи над текстом казки на уроках учням необхідно давати завдання, які сприяють розумінню їх змісту, пошуку потрібної інформації та вмінню використовувати отримані знання в інших видах мовленнєвої діяльності [6].

Казка дає можливість вирішити кілька важливих завдань – сформувати в людині здатність до навчання, пробудити творчу силу і спрямувати її на пізнання внутрішнього і навколишнього світу. Вона пропонує і пояснює читачеві різні форми поведінки, акцентує увагу на рольових взаємодіях, індивідуальних емоціях.

Казки відображають багатовікову мудрість народу, ненав'язливо, поетично, але простою мовою передаючи свої принципи й ідеали наступним поколінням. Це найбільш комфортний для дітей спосіб знайомства і вивчення моральних норм, культурних традицій свого народу. Крім цього, казка в легкій і захопливій манері ознайомлює дітей із розмаїттям культур інших народів.

Функція творчого розвитку реалізується через унікальність казок як інструменту для розвитку творчого потенціалу дитини. Вони завдяки своїй поетичній мові, яскраво прикрашені різноманітними метафорами і епітетами. Це дає можливість дитині потрапити в безмежний світ фантазії й почати творити в ньому. Учителеві така творчість дитини надає найширші можливості для виховної та розвивальної роботи без будь-яких внутрішніх і зовнішніх перешкод.

Казка як предмет мистецтва несе в собі й розкриває таку естетичну категорію, як краса. Через ознайомлення через казку з ідеалами народної краси й відбувається естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку та реалізується естетична функція казки [9, с. 15].

Основними педагогічними принципами виховання дітей засобами казки є: зв'язок з життям; комплексність, цілісність і єдність цільового, процесуального, змістового, результативного і рефлексивного компонентів виховного процесу; грамотне педагогічне керівництво. Казка спонукає дітей до самостійної активності й ураховує принципи гуманізму; єдності вимог школи і сім'ї; доступності, наочності, врахування вікових та інтелектуальних можливостей дітей; індивідуального підходу до роботи з дітьми.

До педагогічних умов, необхідних для успішного здійснення технології використання казки, відносимо: її поетапне використання в роботі з дітьми; врахування вікових особливостей дітей; грамотне керування вчителем процесом роботи над казкою; забезпечення адекватності сприйняття казки та оцінювання дій персонажів; обґрунтованість вибору літературного матеріалу, його актуальність; готовність учителя до довірливого спілкування з дітьми; спонукання дітей до прийняття самостійних рішень, до самостійного морального вибору; формування в них почуття впевненості в собі й забезпечення морального благополуччя; рефлексія суб'єктами діяльності одержаних результатів.

Отже, недостатнє педагогічне висвітлення проблеми використання казок як засобу формування соціокультурної компетентності молодших школярів зумовило вибір **теми дослідження**: «Формування соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки».

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній апробації

методики формування соціокультурної компетентності учнів засобами казки.

Для досягнення поставленої мети нами визначено такі **завдання**:

- визначити вихідні психолого-педагогічні та методичні засади формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи;
- виявити сучасний стан розробленості проблеми формування соціокультурної компетентності у молодших школярів;
- обґрунтувати педагогічні умови та розроблення моделі формування соціокультурної компетентності молодших школярів;
- визначити показники, критерії та рівні сформованості соціокультурної компетентності молодших школярів;
- дослідити казки з соціально-педагогічної позиції та відібрати матеріал для формування соціокультурної компетентності молодших школярів;
- експериментально перевірити ефективність застосування створеної методики у процесі формування соціокультурної компетентності учнів початкової школи.

Об'єкт дослідження – процес формування соціокультурної компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження – методика формування соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки.

Гіпотеза дослідження – розвиток соціокультурної компетентності молодших школярів у процесі вивчення казок буде ефективнішим за умови використання розробленої методики систематично та за послідовними етапами: забезпечення повноцінного сприймання і розуміння дітьми тексту казок; використання системи комунікативних ігрових вправ, спрямованих на комплексне засвоєння дітьми соціокультурних стереотипів; орієнтування на діалогічний тип навчання.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання окреслених завдань заплановано використання таких **методів наукового дослідження**:

– *теоретичних* – теоретичний аналіз психолого-педагогічних літературних та архівних джерел; вивчення педагогічного досвіду вчителів початкових класів для визначення роботи над використанням казок як засобу формування соціокультурної компетентності учнів; аналіз державних, шкільних програм та підручників для учнів початкової школи з метою з'ясування вихідних даних дослідження.

– *емпіричних* – спостереження уроків учителів початкової школи; бесіди з учителями та батьками; анкетування та тестування учнів з метою визначення рівня сформованості соціокультурної компетентності; розроблення системи вправ та завдань з метою формування соціокультурної компетентності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); кількісний і якісний аналіз здобутих результатів.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягатиме в тому, що вперше досліджено та реалізовано методику використання казок як засобу формування соціокультурної компетентності. Визначено критерії, показники та рівні розуміння учнями казкових текстів, розвитку соціокультурної компетентності як якісної характеристики молодших школярів.

Практичне значення дослідження полягатиме в розробленні моделі та методики її впровадження, що може бути використана в практиці навчання молодших школярів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Таким чином, формування соціокультурної компетентності засобами казки, розглянуте нами в рамках основних навчально-виховних стратегій, є ефективним педагогічним засобом, що дає змогу особистості не тільки розвивати власний потенціал, але й долучатися до соціального досвіду людства, соціалізуватися у навколишній дійсності, накопичуючи індивідуальний соціальний досвід.

Комунікативний розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям та соціалізується. У молодшому шкільному віці закладається фундамент культури мислення і мовлення, розвиваються комунікативні здібності, пізнавальна активність. Робота з казками на уроках сприяє формуванню у молодших школярів

соціокультурної компетентності й досягненню особистісних результатів навчання. Використання казки під час роботи з дітьми молодшого шкільного віку – ефективний шлях до оволодіння дитиною сенсами духовно-моральних понять і цінностей, заснованих на національних традиціях народу, формування особистісно значущих орієнтирів поведінки та виховання моральних якостей особистості.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми, яку було розглянуто, і потребує подальшого наукового дослідження, зокрема визначення теоретичних засад формування соціокультурної компетентності молодших школярів засобами казки.

Список використаних джерел

1. Калініна Л. В. Особливості формування соціокультурної компетенції учнів початкової школи / Л. В. Калініна // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Видавництво Національного уні-верситету «Острозька академія». – Вип. 33. – 2013. – 340 с.
2. Санникова Н. И. Социально-педагогические функции сказки / Н. И. Санникова // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – № 2. – Том II (Психолого-педагогические науки). – С. 47–51.
3. Навчальні програми. 3 клас : методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2016/2017 навчальному році з коментарем провідних фахівців. – Х. : Вид-во «Ранок», 2016. – 208 с.
4. Чайко О. Я. Формирование социокультурных компетенций у младших школьников. [Электронный ресурс] / О. Я. Чайко. – Режим доступа : http://chayko.ucoz.ru/load/formirovanie_sociokulturnyh_kompetencij_u_mladshikh_shkolnikov/1-1-0-9
5. Бірюк Л. Я. Збагачення словникового запасу молодших школярів під час вивчення російських народних казок : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня к. пед. наук : спец. 13.00.02 «Методика викладання (російська мова)» / Л. Я. Бірюк. – Київ, 1996. – 24 с.
6. Мореплавцева Т. В. Сказки как средство формирования социокультурной компетенции младших школьников [Электронный ресурс] / Т. В. Мореплавцева. – Режим доступа : <http://www.shema.slovarik.org/vesti-7/data-id32439>
7. Опыт, проблемы и перспективы реализации современных педагогических технологий в системе образования : сборник материалов II Международной научно-практической конференции (Российская Федерация, Архангельск, ГБОУ СПО Архангельской области «Архангельский индустриально-педагогический колледж», 13 марта 2015 года) : [в 2 частях] / М-во образования и науки Арханг. обл., Арханг. индустр.-пед. колледж [и др.] ; [под ред. С. А. Герасимова и др.]. Ч. 2. – Архангельск : КИРА, 2015. – 504 с.
8. Кравченко Л. В. Формування мовленнєвої компетентності учнів [Електронний ресурс] / Л. В. Кравченко. – Режим доступа : http://teacher.at.ua/publ/formuvannja_movlennevoji_kompetentnosti_uchniv/19-1-0-8227/.
9. Михайлина Е. В. Педагогический потенциал русской народной сказки в воспитании младших школьников : автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата педагогических наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (художественное воспитание в дошкольных учреждениях, общеобразовательной и высшей школе)» / Е. В. Михайлина. – Москва. – 2014. – 27 с.

А. П. Плугина

РАЗРАБОТКА НАУЧНОГО АППАРАТА ИССЛЕДОВАНИЯ «ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ СКАЗКИ»

В статье рассматриваются теоретические предпосылки развития и особенности формирования социокультурной компетентности младших школьников посредством сказки в процессе обучения и воспитания. Обоснована необходимость использования элементов фольклора, а именно сказок, на уроках в начальной школе и ее влияние на социальную активность и адаптацию детей в обществе. Подан научный аппарат формирования социокультурной компетентности младших школьников средствами сказки.

Ключевые слова: социализация, социокультурная компетентность, общение, младшие школьники, сказка.

**DEVELOPING SCIENTIFIC APPARATUS OF THE RESEARCH
“FORMING PRIMARY SCHOOL PUPILS’ SOCIOCULTURAL COMPETENCE
BY MEANS OF TALES”**

The article discusses the theoretical background of the development and formation peculiarities of elementary school pupils’ sociocultural competence by using fairy tales in the educational and upbringing process. The necessity of using elements of folktales and fairy tales at elementary school lessons and its impact on children’s social activity and adaptation in the society have been proven. The scientific apparatus of forming elementary school pupils’ sociocultural competence by using fairy tales has been developed.

Key words: socialization, social competence, communication, elementary school pupils’, fairy tale.

УДК [373.3.016:811.111]:159.955(043.5)

Ю. С. Чапюк

**КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЦІЛЕ-МОТИВАЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ**

У статті висвітлено аспекти теоретичного обґрунтування критеріїв та показників розвитку ціле-мотиваційного критерію як ключового щодо розвитку креативного мислення молодших школярів. У логічній послідовності розкрито теоретичні підходи до досліджуваного феномену, передусім через визначення й науковий аналіз понять «критерій» і «показник». Автором зацентовано увагу на провідних характеристиках ціле-мотиваційного критерію (мотиваційна сфера, мотив, потреба, мотивація, ціль) крізь призму суб’єктивних емоційних переживань учня початкових класів, його здатності до прояву творчих здібностей та креативного мислення на уроках іноземної мови.

Ключові слова: креативне мислення, критерій, показник, розвиток, ціле-мотиваційний критерій.

Постановка проблеми, її зв’язок з важливими завданнями. Одним із важливих аспектів наукового дослідження є діагностика реального стану досліджуваної проблеми. У руслі нашого дослідження – розвитку креативного мислення учнів початкових класів, а також результативності, ефективності педагогічного процесу, який впливає на це. Вирішення цієї проблеми передбачає визначення критеріїв, показників тих особистісних утворень, розвиток і становлення яких відбувається у процесі спеціально організованої педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Аналіз наукового доробку (В. Андреев, Л. Виготський, М. Волах, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, О. Кульчицька, А. Маслоу, О. Матюшкін, Дж. Рензулі, В. Роменець, С. Рубінштейн, Р. Стернберг, Б. Теплов та ін.) показує, що у фокусі наукових розвідок перебувають питання розвитку творчих здібностей особистості; психолого-педагогічні аспекти проблеми формування творчої особистості (М. Гнатко, Д. Богоявленська, Г. Костюк, О. Кульчицька, В. Моляко, Я. Пономарьов, В. Рибалка, К. Роджерс, Р. Семенової, С. Сисоєва, Е. Торранс, С. Шандрук та ін.); уточнення вихідних понятійних категорій «критерій», «показники» (С. Ожегов, Т. Давиденко та ін.). Однак такий аспект, як розроблення критеріїв і показників розвитку креативного мислення учнів початкових класів на уроках іноземної мови потребує, на наш погляд, ґрунтового теоретичного обґрунтування й експериментальної апробації.

Метою статті є визначення й обґрунтування термінів «критерій», «показник» та характеристика ціле-мотиваційного критерію як ключового у розвитку креативного мислення учнів початкових класів на уроках іноземної мови.